

BUITEN

21^E JAARGANG N^O. 4.

ZATERDAG 22 JANUARI 1927.

DE ANGSTEL BIJ KLEIN NELLESTEIN.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE ANGSTEL BIJ KLEIN NELLESTEIN (ILL.) . . .	BLZ. 37
DE SCHAT DER INCA'S, DOOR H. B. MARRIOTT WATSON (4)	BLZ. 38
ASPECTEN VAN BOMBAY (GEÏLL.), DOOR MAURITS WAGENVOORT	BLZ. 40—42
DE KLOKKEN VAN SAN MARTINO, DOOR ROLANDUS . .	BLZ. 42
HET OLD-BURGER- EN HET NIEUW-STADSWEEESHUIS TE LEEUWARDEN (GEÏLL.), DOOR M. BRAAKSMA (SLOT)	BLZ. 43—46
HET MANNETJE IN DE MAAN, DOOR J. D. H. VAN UDEN	BLZ. 45
IN ARLES (GEÏLL.), DOOR THEO DE VEER (SLOT)	BLZ. 46—48

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Men gelieve a.les wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE SCHAT DER INCA'S

DOOR

H. B. MARRIOTT WATSON.

4) **H**OUSTON die naar het tipje van zijn sigaret had gekeken, bewoog zijn oogen in de richting van Cassilis. Hij sprak langzaam. Cassilis knikte hem toe om te toonen, dat hij hem begreep.

„Welnu, om kort te gaan”, vervolgde Houston, nu sneller sprekend, „wij gingen weg — lieten het den anderen over zoo goed en kwaad als het ging de kust terug te vinden en reisden een anderen kant uit, onder voorwendsel, dat wij naar opalen gingen zoeken. Toen eerst leerden wij de hel kennen, waarvan wij tot nu toe slechts den voorgrond hadden gezien”.

„Wij gingen op weg met drie Indianen en vijf muil dieren en reeds op den tweeden avond verloren wij twee daarvan in een sneeuwstorm. Wij waren op een geweldige hoogte in een pas, die leidde naar het oostelijk gebergte. Het sneeuwde vier-en-twintig uren achtereen en wij lagen in elkaar gedoken, aten van onze slinkende voorraden, praatten tot ons zelfs de lust hiertoe was vergaan, sliepen als wij daar kans toe zagen en droomden. Maar ik droomde niet van schatten.

„Toen wij eindelijk hieruit kwamen en ons weer op weg konden begeven, werd onze marsch vertraagd door den dood der beide muilezels. Zoowel Raymond als ik hadden een hevigen aanval van de ziekte. Maar wij zetten door en bereikten ten slotte een groote, droge bergkloof; ik ken er de geschiedenis niet van, maar denk dat ze een overblijfsel uit eeuwenoude tijden is. Er was niets anders dan rotsen, rotsen en nog eens rotsen! Absoluut kaal gesteente, zonder eenig teken van leven. En daar moesten wij in nederdalen!

„Ik geloof niet, dat ik ooit in een erger hel zal geraken. Ik durf er ternauwernood aan terugdenken. Dien nacht stierf de eerste Indiaan — waaraan weet ik niet. Hij werd ziek en een uur later was hij dood. Den volgenden dag stierf de tweede op dezelfde geheimzinnige wijze. Toen sloeg ons de schrik om het hart. Ik was den heelen weg onpasselijk — de lucht scheen te ijl om in te ademen. Groote, scherpe rotsen sloten

het zonlicht voor ons af; wij liepen in een sombere schemering, wankelend en tuimelend op de rotsige rivierbedding. Dien avond zakte de derde muilezel in elkaar. Ik geef toe, dat ik bang werd. Het scheen alsof ons gebeente bestemd was te verbleeken in de duisternis dier bergkloof. Maar niets kon Raymond weerhouden — dat wil zeggen, tot hij ziek werd en zelfs dat niet, zooals u zult hooren.

„In den loop van den volgenden dag stierf de derde Indiaan en tegen den avond werd Raymond ziek. Hij had hooge temperatuur en ijde, en den heelen nacht bleef ik bij hem zitten waken in een tent, die het mij gelukt was op te zetten. Ik dacht toen dat ons lot bezegeld was en dat wij den moed wel konden opgeven. Er was nog wat voedsel over, maar wij waren beiden ziek en een lag te ijlen in een God-vergeten wildernis honderden mijlen van iedere menschelijke woonplaats af.

„Den volgenden morgen was Raymond beter en sprak er van verder te trekken. Het was dwazenpraat, maar hij praatte maar door. Ik voor mij had geen vertrouwen meer in de zaak. Het was op de pijnbank uit mij geperst. Maar Raymond's geloof was ongeschokt. Hij was overtuigd dat de Groote Visch was begraven in de hecatomben van de Chimu's en daar trok hij heen. Maar die verloren stad der Chimu's, die geregeerd hadden vóór den tijd der Inca's, kon hij maar niet vinden. Hij vertrouwde op geruchten, die hij van de inboorlingen had gehoord en ik heb altijd ondervonden, dat men daar niet veel waarde aan kan hechten. Eenige dagen van rust brachten een verbetering in Raymond's toestand en hij drong er op aan, dat wij verder zouden trekken. Toen gebeurde iets, dat, naar ik verwachtte, een einde zou maken aan zijn plannen. De bergkloof splitste zich en hij wist niet welken weg hij nemen moest.

„Het eindigde ermee, dat wij besloten ieder onzen eigen weg te gaan. Wij namen ieder één muil dier, gaven elkaar de hand en onze beste wenschen en daarop daalde hij het eene ravijn af en ik het andere. Ik heb hem nooit weer gezien”.

Houston zweeg en wij wachtten.

„Hij is drie weken geleden in Londen gestorven. Dat is zijn doos. Hij vond wat hij zocht en ik niet. Maar hij stierf, vóór hij er gebruik van kon maken. Het geheim ligt daar — op de tafel”.

DERDE HOOFDSTUK

WIJ WORDEN HET EENS.

In Houston's stem klonk geen toon van opwinding; hij sprak rustig en bedaard, en wees slechts met zijn vinger naar de tafel, waarop Cassilis' hand met de revolver rustte. Het was Cassilis, die de stilte verbrak.

„Wat is daar?” vroeg hij.

„Het geheim van den Grooten Visch”, zei de man. „Daarom wou ik ze hebben. U ziet, dat het geen gewone inbraak was”.

„Hoe weet u dat het daar is?” vroeg Cassilis snel.

Houston stak een andere sigaret op.

„Raymond heeft mij geschreven, dat hij het daar bewaarde”, zei hij. „Ik zei, dat ik hem nooit heb weergezien. En dat is ook zoo. Ik kwam te laat in Engeland aan, maar ik hoorde van hem. Na twee maanden bereikte ik de kust, waarbij ik het grootste gedeelte van den weg in een draagstoel vervoerd werd. Ik had gebrek aan voedsel gekregen; ik was verdwaald en lag te ijlen, toen een troepje goudzoekers op weg naar Bolivia mij vond. Toen ik weer tot mijn bewustzijn was gekomen, deed ik overal navraag, zonder veel hoop nog iets van Raymond te hooren, maar werd gewaar, dat ook hij ont-komen en teruggekeerd was. Hij had Lima aangedaan op zijn terugweg naar New York.

„Na eenigen tijd kwam ik weer op krachten en schreef hem naar een adres dat hij mij had opgegeven in San Francisco. Een paar maanden later ontving ik een brief van hem in New York waarin hij een beschrijving gaf van zijn reis met de mededeeling van zijn slagen. Hij was een eerlijke kerel, die Raymond. Hij had het voor zich kunnen houden, maar hij vertelde hoe hij de schuilplaats gevonden had en dat hij naar Londen ging om een expeditie uit te rusten om den schat meester te worden. Zoo vernam ik waar hij het geheime plan bewaarde. Hij schreef, dat ik in Londen bij hem moest komen. Maar ik stortte weer in en — ik kwam te laat aan”.

Er heerschte een oogenblik van stilte. Ik herinnerde mij de pogingen, aangewend om mij de doos af te koopen in de veilingzaal en in het proeflokaal; ik dacht aan den dief in

den nacht. En nu deze. Was dit de heele waarheid? Had hij ons alles verteld? Maar toch zei ik daar niets van, toen ik de stilte verbrak. Wij hadden nog geen van drieën een vinger uitgestoken naar de doos.

„Hebt u dien brief bij u?” vroeg ik plotseling.

Houston grijnsde. „Neen; ik heb hem verloren. Natuurlijk verwachtte u dat ik dit zeggen zou; welnu, ik heb 't gezegd”. Hij haalde de schouders op. „Als ik hem had gehad, zou ik nu niet hier behoeven te zijn. Het zou min of meer bewezen hebben, dat er een overeenkomst bestond tusschen hem en mij. In ieder geval, zou het tegenover de executeurs mijn goede trouw bewezen hebben”.

„De executeurs!” riep ik uit.

„Ja, zeker, ik ben bij ze geweest”, zei hij met zijn welluidende, zachte stem. „Ik vond Raymond dood en ging dadelijk naar de executeurs. Zij hadden hier niet veel te doen. Raymond's bezittingen zijn voor het grootste gedeelte in Amerika gelegen. Welnu, zij wilden niet naar mij luisteren, noch mijn aanspraken erkennen. Ik was niet gek genoeg ze het ware te vertellen, maar zij weigerden in te gaan op wat ik ze verzocht — zij eischten bewijzen, snapt u. En die had ik niet. Ik kreeg niets van ze te hooren, maar ik dacht wel, dat de boel geveild zou worden en dus hield ik mijn oogen en ooren open. Het was moeilijk, maar toch slaagde ik — alweer te laat. „Hij glimlachte, zweeg en wierp het stompje van zijn sigaret in het vuur. „En zoo ben ik nu misdadiger geworden”.

Ik dacht aan den vierkanten man, Werner, en aan zijn mageren metgezel.

Houston had geen woord van hen gerept.

„En uw vrienden?” vroeg ik voorzichtig.

„Vrienden?” — Hij keek mij vragend aan.

„Die met u hierbij betrokken zijn — uw medewerkers”, legde ik uit.

Hij maakte een sierlijke beweging.

„Er is niemand anders — ik ben alleen. Er waren slechts Raymond en ik”.

Weer zweeg ik en overdacht zijn woorden, terwijl Cassilis hem ging ondervragen.

„Mogen wij vragen, hoe u kwam te weten, dat Mr. Poindexter de doos had?” vroeg hij.

„U hebt het recht dat te vragen”, gaf Houston toe, „maar ik wil niet op alles antwoorden. Iemand anders zou er misschien door in moeilijkheden komen”, voegde hij er ter verklaring aan toe. „Met geld kan men veel doen en u hebt een heel eigenaardigen naam, Mr. Poindexter. Eerlijk gezegd, als u Smith of zoo iets geheeten hadt, zou, wat mij betreft, de doos waarschijnlijk in het niet verdwenen zijn. Maar Poindexter was makkelijk te vinden. Het kostte wel eenige moeite, maar niet veel. Ik vond uw adres in Brompton Court”.

„Maar ik was daar niet meer”, zei ik, hem opzettelijk in de rede vallend.

„Juist, en dat dwong mij tot eenig detective-werk”, antwoordde hij kalm. „Dat was onvoorzien. Het was vervelend, dat ik altijd een dag te laat kwam — bij Raymond, bij de veiling en bij u. Maar ik vond er wel wat op”.

„Vertelt u ons dat eens”, zei Cassilis vriendelijk.

„Welnu, door den portier vernam ik dadelijk, dat u eerst één dag weg waart. Natuurlijk wou hij mij uw adres niet geven. Evenmin kon ik het vinden in eenig adresboek, dat ik in handen kreeg. En ten slotte, u hadt overal kunnen heengaan, maar zoudt u ook de doos hebben meegenomen?”

Hij zweeg. „U hebt u daarvan overtuigd?” viel ik hem snel in de rede.

„Het spijt me. Neemt u het mij niet kwalijk. Als u mij ten einde gehoord hebt, bied ik u alle satisfactie aan, die u mocht verlangen. Het was voor mijn doel onvermijdelijk. Enfin, dat is niet erg interessant voor u. Ik zal het kort maken. De makkelijkste manier om u te vinden, was natuurlijk door uw leveranciers. De eerste weigerde iets te zeggen en keek mij achterdochtig aan. Het was een fijne zaak en ik was overtuigd, dat u daar kocht. De tweede was een kruidenierszaak, waar tevens postzegels en zoo verkocht worden. Ik bedacht, dat men u daar zeker zou kennen en dat was ook zoo. Toch gaf het mij niets. Ik vroeg of uw boekje al was opgezonden, daar ik anders wou afrekenen. De beleefde chef boog en glimlachte en bedankte mij en vroeg — waar het heen gestuurd moest worden. Daar zat ik. Hij wist niets en dus zei ik, dat hij het naar uw stadsadres moest sturen, dan zou de post het wel verder expedieren. Evenzoo ving ik bot bij den krantenverkooper en toen dacht ik eens ernstig na”.

Hij hield op. „Mag ik mijn glas nog eens vullen? Het komt mij voor, dat ik heel wat gepraat heb. Dank u wel. O, het ging ten slotte heel makkelijk”, vervolgde hij, zich prettig in den stoel zettend. „Ik ging naar het bij-postkantoor, waar de brieven voor u moesten worden doorgezonden en vond daar een onschuldig uitzieende vrouwelijke beambte. Ik zei, dat ik Mr. Poindexter's brieven kwam halen en dat er een bij was waarop twee shilling verschuldigd was. Tegelijkertijd legde ik het geld neer.

Het meisje begreep er niets van en vroeg inlichtingen. Ik gaf haar die zóó, dat het nog onbegrijpelijker werd en sprak van een pakje, dat ongefrankeerd verzonden was. Ik wou betalen. Het meisje begreep er nog steeds niets van en zocht hulp. Die kwam in den vorm van een man tegenover wien ik mijn ingewikkelde geschiedenis herhaalde. Ik wou met alle geweld voor dit pakje betalen. Ik speelde den onwetenden, maar eerlijken vreemdeling. Later kwam er nog iemand bij, zij overlegden samen en zochten dokumenten op. Eindelijk bracht een van de drie eenige brieven en een dikke enveloppe. „Er is geen enkel pakje bij voor Mr. Poindexter”, zei hij.

„Ik wees opgewonden naar de dikke enveloppe en hij liet ze mij zien. Ik las het adres, dat er op stond. Ik schudde het hoofd, glimlachte, boog, stak het geld weer in mijn zak en ging weg. Het had wat tijd gekost, maar het was gemakkelijk gegaan”.

Zijn kalmte, zijn brutaliteit waren verbluffend.

„Zoo gemakkelijk als inbreken”, zei ik.

„Neen”, antwoordde hij peinzend. „Dat ging te gemakkelijk”.

„Nadat u mij dus gevonden hadt”, vervolgde ik, „besloot u dus hier in te breken”.

„Dat is gek”, zei Houston, „maar geloof u mij, dat was iets waar ik aanvankelijk niet aan gedacht had, een verzoeking. Ik was van plan direkt met mijn verhaal bij u te komen, zooals ik nu gedwongen doe. Maar ik was te hebzuchtig. Ik bedacht me. De verzoeking was groot en toen ik zag hoe hier de ramen gesloten waren —”

Hij lachte. „In ieder geval, dat is de geschiedenis en nu berust de beslissing bij u, heeren”.

Hij nam een slok whisky en keek ons met onverschilligen blik aan. Cassilis stond op. Hij had zich al dien tijd rustig gehouden, maar nu werd het hem te machtig.

„Vind je niet, dat wij eens moesten zien wat er in de doos zit?” vroeg hij.

Ik knikte en hij reikte ze mij over. Plotseling vestigde Houston, die onverschillig had rondgekeken, zijn oogen vast op mijn gelaat. Cassilis speelde met de revolver. Ik opende het gelakte deksel, waardoor het glas en het blaadje zichtbaar werden; ik haalde het fleschje er uit en vond daaronder een leege ruimte. Meer scheen er niet te zijn en Cassilis en ik keken teleurgesteld. Ik zag Houston aan.

„Pardon”, zei hij en stak een lange, slanke hand in de doos.

Er klonk een tikje, een klein paneel schoof weg en een lange, smalle ruimte in den bodem werd zichtbaar. Daarin lag een overlans gevouwen strookje papier. Houston trok zijn hand terug, zonder dit aan te raken, maar ik zag, dat zijn vingers trilden.

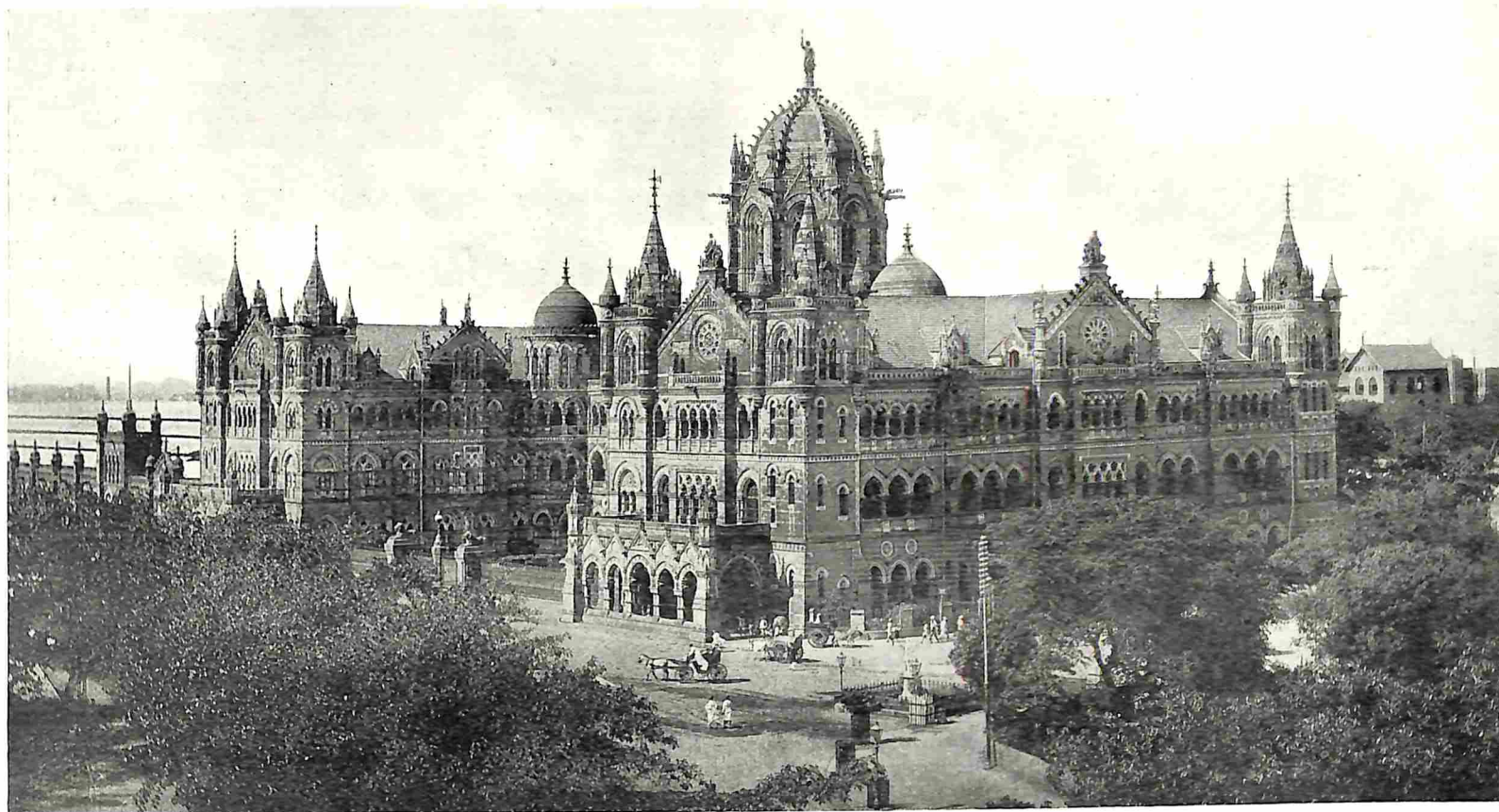
Ik haalde het papier er uit, zette de doos neer en vouwde het papier open. Houston keek niet naar mij, maar naar het papier in mijn vingers en zijn oogen schenen een lichtend pad uit te zenden naar mijn hand. Het was een half velletje postpapier en daarop stond met dunne, groote letters geschreven: „Het geheim van den Grooten Visch berust bij den priester in den Tempel van Astarnok.”

Ik las dit overluid en keek op. Houston's gelaat was veranderd. Het was even doodsbleek geworden, maar was nu weer normaal, hij hijgde alsof hij een moment van spanning had doorgemaakt. Ik maakte bij mijzelf de opmerking, dat hij blijkbaar een teleurstelling had ondervonden; hij had verwacht iets anders te hooren. Hij scheen diep in gedachten te zijn en snel allerlei plannen te overwegen. Het leek alsof hij onze heele tegenwoordigheid vergeten had. Toen haalde hij diep adem en lachte. Ik geloof toen, en ik geloof nog, dat hij in die weinige minuten tot een besluit was gekomen. Maar ik wist niet welk dat was.

„Waar is Astarnok?” vroeg Cassilis.

„Het is een ruïne aan het einde der wereld”, zei Houston; „het ligt in de Sierras van Peru. Maar de priester —” Hij zweeg plotseling.

(Wordt vervolgd).

BOMBAY. HET VICTORIA TERMINUS-STATION.

ASPECTEN VAN BOMBAY.

IV.

ZOOALS overal in Oostersche steden, zijn bepaalde handelsvoorwerpen of nijverheidsvakken in afzonderlijke straten bijeen gegroepeerd: de katoentjes bij de katoentjes, de meubelen bij de meubelen, het aardewerk bij het aardewerk, en de kopersmeden niet bij die van het ijzer, maar elk vak voor zich. Doch er zijn straten genoeg, de voornaamste, waar de vakken door elkaar zijn vermengd: de koperen pannen van den geelgieter staan tegenover de bonten aardewerk-afgodsbeeldjes, of de boekhandelaar heeft zijn winkel naast dien van den suikergoedkoopman. Het zijn allemaal kleine hokjes onder bovenhuizen, wier open vensters den indruk maken van onbewoonde vertrekken, ware 't niet, dat hier en daar een half gesluierde vrouw of een naaktbruine mannengestalte een blik in de straat komt werpen. In het winkeltje beneden zit de rustige winkelier gehurkt temidden zijner uitstalling, juist als zijn collega in Isfahan of in Caïro: een klein brandkastje soms achter den rug, een godenbeeldje boven het hoofd, een vaasje met bloemen voor zich. Wilt gij zaken met hem doen, zet U dan tegenover hem neer op de witte kussens. Maar gij moet geen haast hebben. Over koop en verkoop van een gulden waarde wordt een uur lang gebabbeld en onderhandeld, terwijl het „jongemensch”, de „leerling” van den winkelier, koper en verkooper verkoeling toewuift met een gedroogd palmbiad. Dan, zoodra de koop gesloten is, komt de mannelijke of vrouwelijke koelie om het gekochte voorwerp op het hoofd naar Uw woning te brengen, wanneer gij het niet in Uw auto kunt meenemen. De Europeaan leert gewoonlijk in Bombay of andere steden van Hindoestan het loopen af, tenzij hij, om „fit” te blijven, dagelijks een uur op een drafje in het rond om de fontein in zijn tuin rent. Maar ik, niet gekomen om te koopen, en nog met Westersch loopvermogen in de beenen, dwaal verder. Soms kom ik in enge straten, wier uitwasemingen niets bezitten van „de geuren van het Oosten”. Daar, naast de heerlijk-kleurige uitstallingen van vruchten en groenten, waarvan een deel door de hitte reeds in rottenden staat verkeert, krioelt het armelui's leven in zijn waarheids naaktheid. Niemand heeft er veel om het lijf: de kinderen niets, de mannen iets — geen vijgenblad maar een doekje — de vrouwen iets meer. Doch deze Oostersche armoede is niet te vergelijken met de Westersche. Enkel in het Westersche leven is de armoede afzichtelijk, niet in het Oostersche. Immers hoeveel weerzinwekkender zijn de vuile lompen, waarmee onze paupers zich de huiverende naaktheid moeten bedekken, dan

deze warm gekleurde naaktheid zelve. Ik zeg „weezinwekkend”, maar dit zijn enkel de smerige lompen onzer armsten. De naaktheid der welgevormde, donkere, statige Oostersche menschen heeft haar schoonheid, en slechts zij nemen er aanstoot aan, die voor de engelen in het Paradijs de oogen zouden neerslaan, indien deze niet gekleed waren in witte en blauwe hemdjes. Heel anders dan deze armste winkeltjes in de nauwe schemerachtige straten, zijn de open kantoortjes der geldwisselaars, tevens geldschietters. Dit is de *haute finance* van het Oostersche straatleven. Immers gij kunt er zeker van zijn, dat voor 990 van de 1000 lieden, die deze straten door krioelen, een som van 10 ropijen (f 8.—) reeds een aanzienlijk bedrag is. Welnu, de *marwaris*, de *sarrajs*: geldhandelaars, gaan niet uit den weg voor een „lack” ropijen: f 80 000.—, en zulk een bedrag is een onoverzienbare rijkdom in de verbeelding van menschen, die met hun gezin leven van f 80.— of f 100.— in het jaar! En evenals de *haute finance*, de baronnen uit den effectenhoek in Europa, gewoon zijn zich te omringen met weelde, zoo is het ook hier een gepronk met spiegeltjes, met vergulde, van kristal vonkelende elektrische lampjes, van Perzische karpetsjes om op te zitten, in een woord: een gepraal, waarin, de verhoudingen in acht genomen, de *Kommerzienrat* Von Levy en de *Geheimer Finanzrat* Von Abrahamsohn oogenblikkelijk geestverwantschap herkennen. Als een Boeddha-beeld, terwijl door zijn witte tanden onder den zwarten baard het roode sap van het betelkauwen schijnt, waarvan hij het teveel nu en dan in een purperen straal uitspuwt op straat, zit daar de geldhandelaar, wisselaar, woekeraar geruggesteund door de kussens, op de vloer achter zijn getraliede kastjes met klein zilvergeld. Een groot boek ligt op zijn gekruiste beenen, en met duidelijk schrift teekent hij zijn transacties aan. Zijn winst is bescheiden: niet meer dan 2% . . . in de week, 100% 's jaars slechts. Maar bijzonder „goed” zijn z'n klanten niet. Er is weinig houvast aan een naakten koelie, die een paar ropijen komt leenen om zijn juist aan pest of cholera overleden vrouw of vader een fatsoenlijke „verbranding” te bezorgen. Maar ofschoon dan de geldschietter vaak genoeg tegen bankroetjes aanloopt, over het geheel gaan de zaken niet s'echt. Ja, men mag veilig aannemen, dat hoe slechter zij gaan bij den buurman, hoe beter zij zijn voor hem. Maar wij nu de duisternis volkomen is, keer ik terug naar „het Fort”, dat wil zeggen: het Engelsche gedeelte van Bombay. Het avondbriesje belooft, na een vermoeiende wandeling, heerlijke verfrissing.

BOMBAY. DE WALHESSWAR-TEMPELVIJVER.

V.

⊗ Bij een wandeling door de Bombaysche inlanderstad komen de menselijke jammeren den rondkijker in al hun afzichtelijke vormen onder het oog. Het is niet enkel de honger met zijn levende geraamten: sprekende menschenlijken met schitterende zwarte oogen, die iemand tegemoet schrijden of volgen om een aalmoes, terwijl zij op hun holle magen slaan; niet enkel de blinden, haastig voortgetrokken door een kind om U te kunnen bijhouden, die met de hongerlijders meeloopen; het zijn, langs den weg, de afzichtelijk afgevreten melaatschen, de lieden met booze zweren, de lijdens aan elephantiasis, die met hun „paardenpooten” de misvorming van het menschelijk lichaam in al haar ontzettende grilligheid toonen. Talrijker nog zijn de lijdens aan oogziekten, huidziekten, bevende koorts, want, om niet te spreken van cholera en pest, welke laatste bezoeking soms 1000 menschenlevens in een week weg raapt, de Britsche overheid heeft niet zòd Bombay gehygiëniseerd, of de oopenhooping van vuil, dat elke groote Oostersche stad afwerpt, ademt hier walmen uit van dood en verderf. ⊗ Het zou dus in de inlanderstad van Bombay een goudmijn kunnen zijn voor artsen — indien deze honderd duizenden paupers iets betalen konden, — zoowel als voor „aansprekers”, wanneer de eersten niet in den weg werden geloopt door de kwakzalvers, en de anderen onnoodig gemaakt door de klaagvrouwen en de rouwdragenden-zelf, die het lijk op de schouders brengen naar den brandstapel, de Hindoes — naar de begraafplaats: de Islamiëten en Christenen — naar den „Toren des Zwijgens”, de Parsi's¹⁾. Wat de kwakzalvers betreft: men hoort van hen de ongelooflijkste dingen, en de vele inlandsche artsen, gestudeerd aan en afgeleverd door de Bombaysche Hoogeschool, of zelfs in Engeland, zijn niet zoo goed of, geheel veronachtzaamd door de patiënten, moeten zij, om wat te doen te hebben, heel vaak tot kwakzalversmiddelen vervallen. Ook de baardschraper is in het Indische straatleven nog een groot man: hij reinigt het menschelijk lichaam

1) De Parsi's leggen hun dooden neder in een wijden, ronden toren, van boven open, waar zij door de op den rand wachtende gieren worden verslonden.

niet enkel van overtollig haar, maar bevrijdt het ook van al het bloed, dat naar inlandsche meening teveel en dus schadelijk is. Hij zet trekpleisters, koppen, bloedzuigers, doet aderlatingen met vaste en tevens losse hand; voegt ontwrichte knoken weer op de plaats waar zij behooren, en dit alles met door ervaring gewonnen bekwaamheid. Want voorafgaande studie van het menschelijk lichaam heeft hij steeds overbodig geacht. En wijl hij bij zijn operatiën gaarne toehoorders en toeschouwers heeft, zich waarlijk volkomen bewust, dat wat hij doet het verblindendste daglicht kan velen, en het hem aan welbespraaktheid niet mangelt, heeft hij een practijk, welke een chirurg ten onzent hem zou benijden, indien de man, naar gelang van zijn durf en handigheid werd betaald. Dit is evenwel niet het geval. Voor de waarde van een dubbeltje of kwartje doet hij operatiën, welke onze wetenschapsmensen niet met honderd guldens betaald zouden achten. En de genezing, als de patiënt maar een beetje meehelpt, is er soms niet minder om. ⊗ Hier en daar in de straten komt de wandelaar langs bontgekleurde, zonderling gevormde, nog vreemder versierde Hindoetempels, in de nabijheid waarvan Indische buffels en koeien: heilige dieren, het straatleven versperren door het vreedzaam en ongestoord eten van het voeder, dat de geloovigen hun in het opgaan naar het heiligdom brengen. Vele dier „pagoden” zijn niet grooter dan een kapelletje; andere zijn aanzienlijke tempels, gebeeldhouwd met voorstellingen van goden en godinnen gezeten met gekruiste beenen, spelende apen en de emblemen van het geloof. Andere vormen een reeks heiligdommen in teekenachtige lijnen om een grooten vijver heen, in het vuile water waarvan, groen en drabbig als groentesoep, de geloovigen zich eerst baden voor zij het heiligdom binnen gaan. Geen anders-geloovige, onrein geacht, mag dit oord betreden. Nu en dan ben ik, ongevraagd ongeweigerd, binnengegaan tot den vijver en heb er den rondblik genoten, maar spoedig werd ik omringd door een krans van wel goedig gezinde, maar vast besloten mannen, die mij beletten voort te gaan, en met zachten drang uit geleidden. Intusschen, na de buitenstaande koebeesten gevoederd te hebben, kwamen de geloovigen bin-

nen, nadat ieder den klepel eener vrij groote klok in beweging had gebracht door wier helderen korten klank de booze geesten moesten worden verjaagd.

(Slot volgt)

MAURITS WAGENVOORT.

De klokken van San Martino.

HET was nooit mijn plan geweest er te logeeren; nu ging ik er voor den tweeden keer heen, ditmaal om er mijn heele vacantie door te brengen. Verleden jaar was ik er binnengeregend, op een wandeltocht langs de oevers van het meer. En toen de regen maar niet wilde ophouden, had de uitstekende maaltijd me den moed gegeven om ook den nacht maar over te blijven in de dorpskerk, die er van buiten zoo weinig aantrekkelijk uitzag. Het bleek alles puik. Een zindelijk bed, een geriefelijke kamer, keurige bediening, hartelijke menschen, en . . . spotgoedkoop! De hôtelier, een zwartharige, donkerrooige Italiaan, die met zijn ruigen baard en diepe, zware stem veel eer het voorkomen had van een rooverhoofdman, had me met Nieuwjaar zelfs een gelukwensch gestuurd, — een attentie, die hij allen, aan wie hij in het afgeloopen jaar gastvrijheid had verleend, placht te bewijzen. Dien eersten keer had ik er maar één nacht gelogeed: den volgende morgen was ik alweer op stap gegaan om mijn tocht te vervolgen. Maar de onbedorven romantiek van het landelijke plaatsje, zoo schilderachtig aan den voet van de met grijsgroene olijven begroeide bergen, waartegen de geelbruine, vervallen huisjes met hun bleek-roode daken schenen te hangen over het diepblauwe meer, — de rust vooral, die men daar zou kunnen genieten te midden van de primitieve bevolking, mooie, donkere typen, die één waren met de kleurige natuur, — en dan de voortreffelijke hoedanigheden van dat hotelletje met zijn geurige Italiaansche keuken, — dat alles had bewerkt, dat ik dit jaar geen lust gevoelde om nieuwe streken te exploreeren en nieuwe ervaringen op te doen in nog onbekende hôtels. Een jaar van harden arbeid deed me vurig naar rust verlangen, volkomen, landelijke rust in een romantische omgeving, waar ik zou kunnen droomen en dolen te midden van een grootsche natuur . . . Ik wist nu, waar ik dat zou kunnen vinden. En ik ging erheen. Maar ik wist niet, dat ik daar, in dat afgelegen Italiaansche dorpje, ver van het gewone vreemdelingenverkeer, tegen wil en dank verwickeld zou worden in een tragisch gebeuren, waarvan de hevige ontroering mijn zoo hoognoedige rust deerlijk verstoorde.

Ik ging erheen. Een stoomboot bracht mij er, na een heelen dag varen, van het naastbijgelegen spoorwegstation, aan het andere einde van het langgerekte meer, zig-zag kruisend over het donkerblauwe, toch zoo doorschijnende water, even aanlegend aan al die kleine dorpjes, die in de verte slechts witte vlekjes waren heel onder aan de geweldige, viltig-groene bergmassa's, waarvan de hier en daar met sneeuw bedekte, rot-sige toppen verwaasden in een vlokke wolke. Langzamerhand verminderde het aantal passagiers op de boot. Buitenlandsche toeristen gingen aan wal in de grootere plaatsen, waar rijke, witte palace-hôtels de landelijkheid al hadden bedorven. En toen de boot eindelijk, in den laten namiddag, terwijl de schaduwen al hooger en hooger de berghellingen opkropen en er een donkere kilte over het meer kwam strijken, de kleine haven van het eindstation, de plaats mijner

bestemming, binnengleed, toen waren een postbode en ik de eenige passagiers, wier aankomst de nieuwsgierigheid van een aantal dorpelingen op den wal te bevredigen had. Ook de loopjongen van het hôtél was naar de haven gekomen, expres voor mij, en de blijde hartelijkheid, waarmee hij mij begroette, maakte zijn plichtsbetrachting veeleer tot een vriendendienst. Kort daarna zat ik aan tafel weer te genieten van die heerlijke, krachtige soep, waarvan de welgekozen smaakverhouding me in Holland het heele jaar als een herinnering van tong en gehemelte was bijgebleven. Maar ik herinnerde me ook nog het bekoorlijke, Italiaansche meisje, dat me het jaar tevoren bediend had, — een volmaakte schoonheid, in wier groote, donkere oogen de romantiek van het mooie land weerspiegelde. In dit opzicht bracht het tweede bezoek me een kleine teleurstelling: in de plaats van het knappe meisje bediende nu een andere jonge vrouw, die ik voor de dochter des huizes hield en wier zorgvolle, harde oogen in een vermoeid gelaat me sterker aan hôtélrekeningen dan

aan romantische meren deden denken. Er waren, evenals verleden jaar, nog enkele gasten: — twee, die ik voor handelsreizigers hield; dan een heer en dame, die, evenals ik, de aantrekkelijkheid van dit plekje als een vacantiEVERBLIJF schenen ontdekten te hebben, en voorts een artistiek uitziend jongmensch, een schilder of zoo, geen Italiaan, naar het me voorkwam; ik meende hem ook het jaar tevoren te hebben gezien. De handelsreizigers en het echtpaar zaten twee aan twee aan tafeltjes, de artiest en ik afzonderlijk. De handelsreizigers spraken luid en druk, de heer en dame zacht en weinig, de artiest las tusschen het eten door een krant, en ik deed, wat ik gewoonlijk doe op reis: ik sloeg dit alles stilletjes gade. Het zag er niet naar uit, alsof één van de hier aanwezigen zich aan mij zou willen opdringen, — een onhebbelijkheid van sommige toeristen, waarvan ik in andere hôtels ruimschoots mijn bekomst gekregen had. Dit jaar wilde ik rust, volstrekte rust, — geen gezelschap, geen gesprekken. Ik wilde alleen zijn met mijn eigen gedachten in deze droomerige, indrukwekkende natuur . . .

Na het eten bracht de hôtelier me het vreemdelingenboek ter teekening. Nadat ik deze formaliteit vervuld had, bleef ik er wat in bladeren, in een half-bedoelde poging om uit te visschen, of ik beroep en nationaliteit van mijn medegasten juist gegist had. Achter de twee Italiaansche namen, die den dag tevoren waren ingeschreven, vond ik inderdaad de aanduiding: „commissionario”. Wat hooger ontdekte ik het echtpaar, — uit Milaan. Maar naar den artistieke jongeman zocht ik onder de gasten van dit seizoen tevergeefs. Misschien had hij zich de moeite van een tweede handteekening bespaard, nadat hij zich verleden jaar had ingeschreven. Ook mijn naam moest er al eenmaal instaan. Dien vond ik spoedig; maar onder de beroepsaanduidingen vond ik ook in de buurt van mijn eerste handteekening niets artistieks, dat me omtrent den wat weemoedigen, bleeken man met lange haren en een fluweelen jasje wat meer had kunnen vertellen. Wat kon het me ook schelen . . . Daar werd mijn oog plots door een onvervalscht-Hollandschen naam getroffen: „Jaap den Beer”; — meer niet, — geen beroep ingevuld, geen nationaliteit, — plaats van herkomst: Davos. Dus nog een Hollander hier geweest, — dit eenzame plekje ontdekt . . . Jaap den Beer . . . Jaap den Beer, . . . den Beer, . . . Jaap . . . Maar, —

BOMBAY. SLAGENBEZWEEDERS.

wel vervloekt, dien naam had ik meer gehoord, dien kende ik; die kwam me zelfs héél bekend voor! ☞ Ik dronk de laatste teug witten landwijn, die nog in mijn glas als bleek, vloeibaar goud tintelde in het lamplicht; ik trok nog eens voorzichtig aan de laatste van de uit Holland meegenomen sigaren; en terwijl ik de blauwe rookkrinkels nakeek, begon het in mijn geheugen te dagen: schemering werd licht: Jaap den Beer was de naam van een buurjongen, die tegenover ons gewoond had, toen ik een jaar of vijf, of tien wellicht, oud was. Dus nu een twintig jaar geleden op zijn minst. Jaap den Beer . . . ☞ O, ik herinnerde het me nu heel goed, opeens. Hij woonde alleen met zijn moeder, die een thee-agentuur dreef. Het feit, dat hij geen vader meer had, was voor mij altijd een voortdurende reden tot diep medelijden met het bleeke ventje geweest. Ik had hem bijna nooit op straat gezien; meestal zat hij voor het raam, met zijn speelgoed, of te teekenen. En ik herinnerde me nu ook, dat mijn moeder eens, toen ze hem zoo zag zitten, gezegd had: „arm patiëntje!” — en lang nadien was de betekenis van het woord „patiëntje” me een mysterie gebleven, maar ik had wel zoo veel begrepen, dat mijn moeder er een bleek, hoestend jongetje mee bedoelde. Bij diezelfde gelegenheid had mijn vader op mij den indruk van een wijs profeet gemaakt door te voorspellen: „dat kereltje wordt niet oud.” Maar ik begreep, dat mijn vader dat durfde voorspellen, omdat kleine Jaap zoo hoestte. Ik begreep, dat Jaapje's hoest wat anders was dan de hoest van verkouden menschen, wat anders zelfs dan kinkhoest, wat ik óók gehad had. Jaap den Beer hoestte altijd. En 's zomers, als we met open ramen slapen, hoorden we hem hoesten, aan de overzijde van de nauwe straat, telkens, en lang, — een diepen, moeilijken hoest. Als het héél erg was, konden wij er niet van slapen, en dan kwam vader of moeder om de ramen dicht te doen en de deur van onze slaapkamer open te zetten: dan heb je tòch versche lucht genoeg, heette het sussend. Dat we het dan wat minder koel hadden, daarin schikten we ons gemakkelijk, uit medelijden met armen Jaap, die zoo hoestte . . . ☞ Ik was nog klein, toen we verhuisden. Jaap den Beer hoorden we niet meer hoesten, — we verloren hem uit het oog, — vergaten . . .

Totdat ik hier, aan het stille uiteinde van dit Italiaansche bergmeer, in het vreemdelingenregister van een dorpsherberg, dienzelfden naam, die me als kind zoo vertrouwd in de ooren had geklonken en die zulke ernstige gedachten aan ziekte en dood in onze ontvankelijke kinderzieltjes opwekte, plotseeling weer voor me zag. Jaap den Beer . . . ☞ Mijn wijn was op, — mijn sigaar, de laatste, die ik zoo zorgvuldig had willen savouereeren, was op den rand van mijn bord tot asch vergaan. Ik zat alleen in de eetkamer, met het vreemdelingenboek voor me, starend op dien naam, die me in gedachten weer de gelukkige jongensjaren, mijn jeugd in het oude geboortehuis had doen doorleven. Zonderling, hier . . . ☞ Terwijl ik na een korte avondwandeling langs het meer nog wat buiten, vóór het hôtelletje, zat te genieten van den helderen sterrenhemel, kwam de hôtelier een praatje met me maken. Zonder me iets te vragen bestelde hij een flesch landwijn. En onder het genot van wéér dien heerlijken, koelen drank luisterde ik ingespannen naar het radde Italiaansch

van mijn gullen gastheer, wiens donker uiterlijk, even beschenen door den rossen gloed van het lamplicht binnen, nu onheilspellend leek. ☞ „Hebt u wel eens meer Hollandsche gasten?” was de vraag, waarmee ik al geruimen tijd getracht had zijn luide woordenvloed te onderbreken. — „Nee, bijna altijd Italianen, of Zwitsers.” — „Maar in het vreemdelingenboek vond ik toch een Hollandschen naam, — zekeren Jaap den Beer.” — „Ah! Signore Beer! Zwitser, uit Davos. Woont al twee jaar bij me. Het is die jonge man, die, aan de andere zijde van de eetzaal, tegenover u zat. Hij is een groot kunstenaar, schilder en teekenaar. Hij werkt voor een kunsthandel in Milaan.” — „Weet u zeker, dat hij een Zwitser en geen Hollander is?” — „Hij komt uit Davos, en Davos ligt in Zwitserland. Dat is al wat ik weet. Ik heb het hem nooit gevraagd en hij zegt niet veel. Het is een stille man, maar een groot artiest.” ☞ Hij rende naar binnen en kwam terug met een teekening, — een gezicht op het dorp en het meer, — die ik al in de gelagkamer had zien hangen, — een niet onverdienstelijke penteekening. — „Die heeft Signore Beer me gegeven, toen hij hier een jaar gewoond had,” legde de herbergier uit. „Maar u moest zijn ander werk eens zien, en zijn schilderijen! . . .” En in een weer niet te stuiten woordenvloed zong de luidruchtige hôtelier den lof van zijn trouwsten gast, die zoo'n groot kunstenaar was. Ten slotte vroeg hij: „Dus u denkt, dat Signore Beer een landgenoot van u zou kunnen zijn?” — „Ik vermoed het,” was mijn voorzichtig antwoord. Maar voor mezelf had ik al een vrij sterke overtuiging, dat de stille kunstenaar niemand anders was dan mijn vroegere buurjongen, al zou ik hem niet meer hebben herkend. Doch de naam, — zijn voorliefde voor teekenen, — en dan: uit Davos . . . Daar moest hij dan herstel hebben gezocht, en blijkbaar met goed gevolg: ik kon me niet herinneren, dat ik hem aan tafel had hooren hoesten. Wel was hij erg bleek. ☞ Den volgende dag zag ik Jaap den Beer eerst bij het middageten. Ik nam hem, terwijl hij de eetkamer binnenkwam, met meer dan gewone aandacht op. Ja, hij kon het heel goed zijn, ook wat zijn leef-

Foto C. Steenbergh.

POORTJE VAN HET NIEUWE STADS-WEESHUIS
TE LEEUWARDEN.

tijd betrof, — omstreeks dertig, net als ik.
(Wordt vervolgd).

ROLANDUS.

Het Old-Burger- en het Nieuw-Stads- Weeshuis te Leeuwarden.

(Slot).

HET was den 19en November, dat de Magistraatspersonen in optocht naar het bouwwerk trokken om de plaats aan te wijzen, waar de glasruiten met hunne wapens versierd in de vensters zouden worden aangebracht. De gecommiteerden François de Swart, Abraham de Schepper, Meyerus Beetzius, Hermannus Crans, Sjoerd I. Haeckma, Johan Dotingh, Jacob Lammerts Fenema en Douwe Tijsen kregen verlof hunne wapens aan te brengen in den fraai gebeeldhouwden schoorsteen van de voogdenkamer. ☞ Hoewel de noodige fondsen voor stichting bijeen waren gebracht, moest naar bronnen van inkomsten worden uitgezien, daar voortaan de kosten van verpleging geheel ten laste van het Stadsbestuur kwamen. Er werden dien tengevolge enkele

kleinere belastingen ingevoerd. Enkele besluiten ondervonden nog al eenige tegenkanting. Achtten diakenen der Hervormde kerken zich al benadeeld door de bepaling, dat voortaan de opbrengst der stoelen in de drie kerken aan het Stads-Weeshuis zou vervallen, de invoering van een tweede zakje ten bate der weezen stuitte op verzet van diakenen, daar zij vreesden, dat hunne inkomsten uit de collectes hierdoor belangrijk zouden dalen. Toen zij zich openlijk verzetten besloot de Magistraat den 15en December reeds tot benoemen van tien weesdiakenen, terwijl tevens besloten werd tot het maken van 6 zakjes. ☞ De bepaling, dat voortaan het maken van doodvaten (doodkisten) voortaan bij uitsluiting aan het Weeshuis werd toegezegd, bracht groote beroering in het kistenmakers- en timmerlieden-gilde. Maar hier mocht, verzet ook niet baten en de oproerigen werden gestraft met ontzegging van nering, uitzetting uit het gilde, ja er werden zelfs enkelen met gevangenisstraf gestraft. Er werd ten slotte een timmerman-houtkooper bereid gevonden de leiding van dit bedrijf op zich te nemen; het klokhuis van de kerk van Nijehove werd tot timmerwinkel ingericht. ☞ Den 24en Januari werd het gebouw door Ds. Johannes Lastdrager ingewijd. In den loop van dat jaar werden niet minder dan 174 weezen opgenomen. De leiding was opgedragen aan een binnenvader, die tevens als „meester” fungeerde, terwijl hij in zijn taak werd bijgestaan door een bakker, die tevens brouwer was, een kleermaker, een schoenmaker, een spinbaas of breidmeester. De meisjes werden bekwaamd in het huishoudelijk werk, bovendien werden ze onderwezen in het kant- of speldewerk. Dit bedrijf kwam tot bloei; in 1686 bracht dit bedrijf 1165 gld. op, tegen 700 gld. uit de andere ambachten te zamen. ☞ Van de opening af mocht het Stads-Weeshuis zich in de belangstelling van het publiek verheugen. Groote en kleine giften werden ontvangen. De verdere geschiedenis in de eerste eeuw van zijn bestaan is een voortdurende op en neergang. In de bloeiende perioden werden steeds enkele gunsten ingetrokken. Geen der legaten kwam beter te pas, dan dat van Mejufrouw Siuke Huber, Weduwe van Dr. George Huber. Deze benoemde in 1749 het Weeshuis tot universeel erfgenaam. Deze nalatenschap kwam op een tijdstip, dat de financieele toestand verre van rooskleurig was. Deze erfating, die ± 90000 gld bedroeg, bracht hierin verandering ten goede, en vele verbeteringen en verfraaiingen, o.m. der voogdessenkamer, werden aangebracht. Ongeveer in denzelfden tijd kwam tengevolge van een legaat de naam „Nieuw Stads Weeshuis” ter onderscheiding van het oudereburgerweeshuis in gebruik. ☞ Ondanks de erfating van Mej. Huber bleek na enkele jaren, dat alle voorspoed niet bestendig is. Daarom besloot de voogdij in 1752 over te gaan tot het in eigen exploitatie nemen van de Bank van Leening. Gedurende eenige jaren was de pachthouder verplicht de pacht aan het Weeshuis af te dragen. De verwachte winst

bleef evenwel achterwege, zoodat reeds in 1771 werd besloten de Bank van Leening tegen den kostprijs aan de Stad over te dragen. ☞ De Fransche tijd bracht voor het Weeshuis groote bezwaren mede. Evenals het Old-Burger Weeshuis, werd ook het Nieuw Stads Weeshuis tot kazerne ingericht. De weezen werden onder dak gebracht in een voormalige R. K. kerk, welke te klein bleek om allen te bevatten, waarna den 1en November 1797 het Princesenhof, eens de zetel der Friesche stadhouders, tot Weeshuis werd ingericht. Toen dit gebouw naderhand niet alleen tot hospitaal en bewaarplaats voor kleding en levensmiddelen, maar ook tot

Huis van Bewaring werd ingericht, stelden Voogden alle pogingen in het werk het oude gebouw wederom ter beschikking te krijgen, hetwelk den 17en Dec. 1799 met succes werd bekroond. ☞ Met de financiën was het diep treurig gesteld. Door verschillende besluiten van het Staatsbewind ontvielen aan het Weeshuis o.m. de inkomsten der kerkstoelen en de kerkcollecten, terwijl tevens het Stadsbestuur de bepaling ten aanzien van het recht van het maken van doodkisten introk. De Stadssubsidie steeg tot ruim 8000 gld. per jaar. Door het legaat van Gerard Jacob Voorda, die in Februari 1805 het Weeshuis zijn vermogen had vermaakt, kwam er weer verbetering. Deze erfating, groot ± 140.000 gld., stelde het Bestuur in staat zonder steun van het Stedelijk bewind het beheer te voeren. ☞ Omstreeks 1820 pakten donkere wolken zich samen. De Landsregeering moest ten aanzien van de godshuizen en liefdadige instellingen kapitalen bijpassen; hiertegen werden maatregelen voorbereid en dat ook het Nieuw Stads Weeshuis door deze maatregelen zou worden getroffen, was vrij zeker, daar tengevolge van de stijging der uitgaven, de inkomsten onvoldoende bleken, om de uitgaven te dekken. Men bereidde zich dan ook reeds voor op een vertrek van al de weezen naar de Kolonie van Weldadigheid te Veenhuizen, toen het bericht kwam, dat den 18en Februari 1823 te Batavia overleden was Jacobus Martinus Baljé, Raad van Indië, die zijn geheel vermogen aan het Nieuw Stads Weeshuis had vermaakt, „tengevolge van het steeds gevoelvol aandenken aan en ten betoon van zijne welmeendste en hartgrondige erkenning voor de vaderlijke zorgen, welke hij in zijn jeugd van de bestuurderen van het Gesticht had ondervonden, waaraan hij de volmaking zijner opvoeding en naast de Voorzienigheid de bevordering van zijn fortuin in gindsche gewesten had te danken”. Deze oud-wees, die den 19en Juli 1762 in het Weeshuis werd opgenomen, werd na een verblijf van 3 jaren in het Weeshuis door Kolonel Pars „Stadschirurgijn” als pleistersmeerder aangenomen. Jacobus bleek een goede leerling. Nadat hij eenige jaren bij Kolonel Pars was werkzaam geweest, en geheel volleerd was, kreeg hij een plaats als 2e knecht bij den Amsterdamschen chirurg Van der Duyn. Na het afleggen van zijn „meesters”-examen verbond hij zich als 2e meester bij de Kamer van Amsterdam van Bewindhebbers der O. I. Compagnie en

Foto C. Steenbergh.

SCHOUW IN DE REGENTENKAMER VAN HET NIEUW-STADSWEESHUIS TE LEEUWARDEN.

voer den 19en Maart 1674 uit. In de functie van Scheepsdokter deed hij veel ervaringen op, maakte eenige reizen, en vestigde zich in 1781 als doctor in het Ambachtskwartier Batavia. Enkele jaren daarna werd hij chirurgijn majoor, doch in 1786 zei hij den dienst op. Door zijn huwelijk werd hij in staat gesteld een groot landgoed aan te kopen, waar hij werk gaf aan 1372 boeren, 1072 boerinnen, 696 huwbare mannen, 599 huwbare vrouwen, 1124 jongens en 1986 meisjes, terwijl zijn veestapel 3337 stuks telde. Hij werd in onderscheiden colleges verkozen. In 1802 werd hij benoemd tot Extraordinaar Raad van Indië, voor welke functie hij in 1808 bedankte, omdat hij zich niet vereenigen kon met de benoeming van Daendels tot Gouverneur Generaal. Na het overlijden van zijn vrouw, trok hij zich meer en meer uit het publieke leven terug en overleed in de voorstad Molenvliet. Zijn nalatenschap werd geschat op ongeveer 4 ton gouds. Hoewel aan successie-rechten, kosten voor heeren executeurs in Indië belangrijke sommen moesten worden gestort, bleef voor het Weeshuis ruim 167.000 gld beschikbaar, een som, voldoende, om voortaan het Weeshuis zijn zelfstandigheid te hergeven. Om deze groote daad van erkentelijkheid ook voor de komende weezen te doen uitkomen, werd op de binnenplaats een eenvoudige 3½ M. hooge gedenknaald opgericht, voorzien van een zeer eenvoudig opschrift. In het midden der 19e eeuw was het Weeshuis aan grondige herstellingen toe. Een gift van den voogd Mr. B. Dorhout stelde het Bestuur in 1867 in staat grondige verbeteringen aan de zijde der Peckstraat aan te brengen. Bij de inspectie der gebouwen bleek in 1884 het achtergedeelte in zoodanigen staat te verkeeren, dat vernieuwing noodwendig was. In 1888 werd de bouw van het nieuwe achtergedeelte aanbesteed. De oude grijze achtergevel verviel en een geheel nieuw stadsbeeld ontstond. Doch niet alleen uiterlijk, ook inwendig kwamen vele verbeteringen tot stand, waardoor het gebouw meer aan de eischen van den nieuweren tijd kon voldoen.

Beide inrichtingen bieden thans samen aan een honderdtal weezen onderdak. Al is in den loop der tijden het kostuum nog al eens gewijzigd en het kostuum der jongens thans bijna geheel in overeenstemming met de tegenwoordige kleeding der mannen, voor de meisjes is het nationaal kostuum meer bewaard gebleven. De meisjes dragen een „smal-zilveren-oorijzer”, terwijl het kostuum der burgerweezen met rood is afgezet en ook de witte omslagdoek der meisjes van kleine roode stippen is voorzien. Het kostuum der Stadsweezen is donkerblauw, terwijl hier de omslagdoek en de schort wit zijn. Maar toch valt ook hier eenige moderniseering waar te nemen. Droegen tot voor eenige jaren de „roode” weezen 's winters een gewonen mantel, ook de „blauwe” weezen dragen nu in de koude dagen een eenvoudigen mantel, terwijl gedurende de oorlogsjaren de hoeden der Stadsweezen niet konden worden vernieuwd en de oude dracht zonder hoed wederom werd ingevoerd. Hoewel reeds vele malen stemmen opgingen om

tot verandering der kleeding voor de meisjes over te gaan, is tot op heden de nationale dracht bewaard gebleven, al zal in tegenstelling met vroeger, geen der weezen na het verlaten van het weeshuis, in de burgermaatschappij haar zilveren oorijzer blijven dragen, om dit naderhand door een gouden oorijzer te vervangen.

M. BRAAKSMA.

Het mannetje in de Maan.

DE maan „lachend aan 't donker azuur”, „sprenk'lend met zilver de baren”, noodigend „tot varen” heeft Beets en honderden anderen dichters stof gegeven. Van het Mannetje in de Maan reppen slechts enkelen. De Genestet zegt, dat de meisjes om dat ventje in de maan staren:

„Had' Mantgen in de Maan
een tong om uyt te spreken, —
Wat seyt en siet hy niet?”

De oude Amsterdammers wisten evengoed als de Brabantse dichter Poirters, dat deze hemeling zich buiten het aardch gewemel houdt en als krachtigste ontkenning konden zij gerust verklaren: „'K eb er net so veul deel 'an as de Man in de Maan”. Brederode ontkent, dat het een man is. In de Inhoud van zijn *Angeniet* zegt hij, dat deze „Jouffrou”, nadat zij op het ondermaansche haar Kloridon heeft misleid, „op-waarts door de windt en wolcken ten hemel styght”, alwaar zij 't „Goddelyck hoff-gesin in rep en roere brengt”. Zij wordt gevangen genomen en „endelingh in de Maan gelaten”. De geleerde samenstellers van het *Woordenboek der Nederlandsche taal* zeggen (Deel IX, kolom 29): „De vlekken op de maan hebben aanleiding gegeven tot het volksgeloof van het *mannetje in de maan* met een takkenbos of iets dergelijks dat hij heeft gestolen, op zijn rug; deze *rusticus in luna* met zijn *sarcina* wordt reeds vermeld door

Foto C. Steenberg.

SCHOORSTEENSTUK IN DE REGENTENKAMER VAN HET NIEUW-STADS-WEESHUIS TE LEEUWARDEN.

Neckam (12e eeuw). Men acht het waarschijnlijk, dat dit volksgeloof in eenig verband staat met een mythologisch verhaal over een diefstal van Máni (het Eddalied), maar ook met een bijbelplaats (Num. 15 : 32 e.v.) waar verhaald wordt van een man, die gestraft werd, omdat hij op den sabbat hout had gehakt; ook andere sabbatschenners heeft men in het mannetje willen zien". ☞ Veel meer dan de dichters heeft de volksphantasie zich met de maanvlekken bezig gehouden. Men wil, dat een tekening uit het megalitisch tijdperk in de krijtgroeven van Croizard de volle maan als een menschelijk gelaat van voren gezien voorstelt. De Sia-Indianen zien in de vlekken het masker van de maan. De Eskimo's, de Australiërs, de Arabieren zien in de volle maan een mansgezicht, de Chaldeeërs het aangezicht van God. In Belgisch Brabant is het een oude man, die licht. Te Ottenburg was het oudtijds een kind, dat geweigerd had soep te eten en tot straf in de maan geplaatst werd. Een volkstam in Japan maakt er een aan zijn ouders ongehoorzamen jongen van. De kinderen te Brussel zien er een Pierrot, een wafelbakker in voor zoete kinderen, een boozen man die hen op den brandstapel zal zetten, voor de stoute. ☞ Hoe kwam hij, de Man, in de Maan? Volgens de *Brabantsche Folklore* V, blz. 113, vertelt men in België het volgende: Op zekeren dag had een man een mutsaard gestolen. Hij ontmoette Onzen Lieven Heer (of diens Engel), die hem zijn diefstal verweet. De man loochende en voegde er bij, dat hij naar de maan hoopte te gaan, indien hij het hout gestolen had. De Heer vatte hem op zijn woord en sedert dien ziet men hem, boetend voor zijn snoode daad, met zijn mutsaard in de maan. ☞ De Chineezers kennen het mannetje sinds de achtste eeuw. „Op de maan groeit een kassieboom van 500 vademen lang. Daarbij staat een man, die Wou heet en met zijn kleinen naam Kang, die wegens kwaad veroordeeld is den boom te vellen. Maar telkens als hij een insnijding maakt, groeit deze dadelijk toe". ☞ Ook in Zuid-Duitschland en bij de Zuid-Slaven draagt de man een bijl. In de Oekrajina is het mannetje Kain, die Abel aan de punten van een hooivork houdt. In Rentlingen (België) draagt hij een tros druiven, in Zweden een korf met gestolen koolen, in Bohemen een bos stroo. Uit den jongeren tijd dagteekent de legende, dat het mannetje in de maan een tobacksuyger met zijn pijp is. ☞ Hij draagt verschillende namen. Isaak, Kain en Jozué in Duitschland, Elegast of Malegys in Holland, Jan de Hugenoot in Cantal, Judas Iscariot of Gossa in de Vogeezen, Job in Piton, Rastock in het Zevengebergte, Février in Gascogne, Michiel Morin te Luneville, Pirollet te Gras-Avernas, St. Elias bij de Zuid-Slaven, Bruno in Zuid-Brabant, te Namen, te Charleroi en in een deel van Luxemburg; Bazin of Bastin te Luik en omstreken evenals in Dauphiné; Katin (Ke-in) te La Roche, Cain in Luxemburg en te Florenville; Pharaon te Godearville, Jonas te Lessen, Dj'han del lune in de Hooge Venen (Ardennen), Manneke, Janneke en Jannekemaan in de Vlaamsche streken. ☞ In verschillende streken is het een vrouw. In Slavonië werd een meisje door haar moeder vervloekt, omdat zij in den manesijn gedanst had. Nu haalt zij den verzuimden tijd in door in de maan te spinnen. In noordelijk Voor-Indië is de spinster een oude vrouw. Ook volgens de voorstelling van de Chippewa-Indianen is zij oud. Een ontaarde zoon

Foto C. Steenbergh.

MEISJE VAN HET NIEUW-STADSWEESEHUIS TE LEEUWARDEN.

heeft zijn oude moeder naar de maan geslingerd. ☞ De Jakoeten aan de Lena vertellen elkander een sprookje van lieven eenvoud: Lang geleden leefde op de aarde een meisje, dat bij het overlijden van haar ouders haar brood won door het drijven van een kleine nering, die zij haar hadden nagelaten. Zij had echter geen verstand van handeldrijven en na korten tijd had zij alles, op haar tent na, verloren. Het hoofd van den stam, een verre bloedverwant van haar, nam haar op, niet uit medelijden, maar om een dienstmaagd te hebben, die hem niets kostte. Zij had dan ook een echt slavinnenleven; werken dag aan dag, tot laat in den nacht dikwijls en tot loon enkel slagen van haar booze meesteres. Op een nacht, dat de koude den adem deed verstijven, moest zij er op uit om een gang water te halen uit een ver weg gelegen vijver. Zij sloeg de ijskorst, die den vijver bedekte, stuk en vulde haar emmers met water. Op weg naar huis bleef haar voet haken aan een struik, zij viel, de emmers kantelden en het water liep er uit. Wat moest het arme kind doen? Den langen weg terugloopen? Daartoe ontbraken haar de krachten. Thuiskomen zonder water? Dan zou zij slaag, veel slaag krijgen. De arme wees weende. Op dit oogenblik rees de maan langzaam aan den hemel. Zij zag het hulpeloze meisje en hoorde haar klacht: „Red mij, blanke maan, en verlos mij van het kwaad, dat ik hier op aarde verdragen moet, waar het koud is, waar de vrouw van het stamhoofd mij alle dagen slaat en waar niemand mij een vriendelijk woord toevoegt". ☞ En de maan verhoorde haar bede. Zij daalde van den hemel neer om de arme wees op te nemen in haar hemelrijk. Maar ook de zon had de smeekbede der weeze gehoord en zon en maan streden om haar bezit. Bevend van angst sloeg zij vanachter een wilgestruik dezen strijd gade. Eindelijk liet de zon haar aan de maan over. Deze voerde haar mee en ook den wilgetak, dien zij nog steeds hield vastgeklemd, en het juk met de leege emmers. Dat alles kunt gij nog bij klaren nacht in de maan zien. ☞ Tot slot de verklaring, die de Hottentotten van het ontstaan der maanvlekken geven. De maan had den haas den lip gespleten. Deze, woedend van pijn, sprong de maan in het gezicht en maakte er met zijn pooten de vlekken op, die zij steeds heeft behouden.

J. D. H. VAN UDEN.

IN ARLES.

(Slot.)

V.

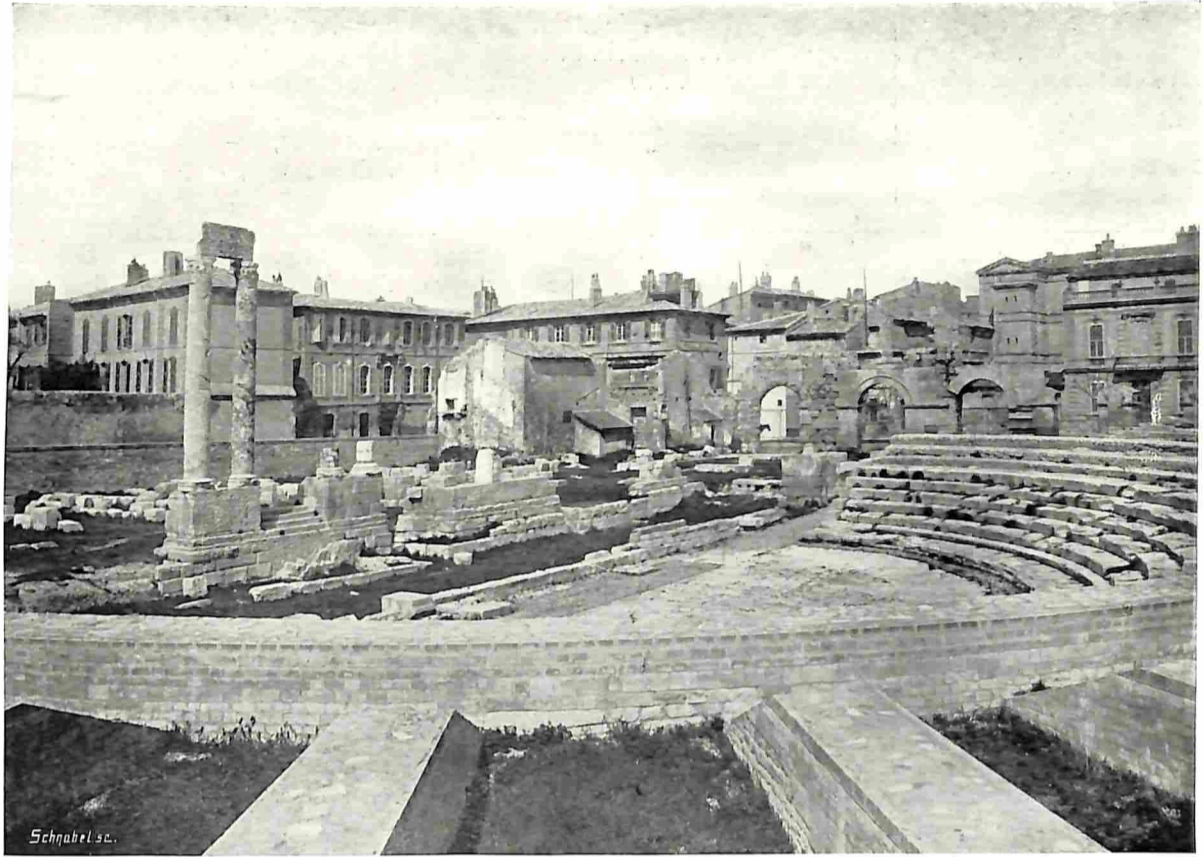
EEN dag van héél veel wind en héél veel stof . . . Een dag zoals er hier in het land van de Rhône zoo vele zijn, waarop een onaangenaam heftige wind uit het noordwesten — de beruchte „mistral”¹⁾ — onafgebroken stormt en giert en loeit en huilt . . . Een dag, waarop een wandeltocht hier nu juist geen onvermengd genot kan worden genoemd, en die ik dan ook maar rustig en veiligjes binnen de beschuttende muren van een museum heb doorgebracht. In het „Museon Arlaten”. In het museum waarin men, op niet genoeg te prijzen aanstichting van den grooten Frédéric Mistral, sinds 1896, met kennis en zorg alles wat de Provence aan moois en aan eigens had, — en gelukkig voor een deel nòg heeft, — als: kostumes, bijouterieën, muziekinstrumenten, meubels,

1) Vent maître, „magistral”, à qui les Romains avaient élevé un temple, comme à la puissance divine, protectrice de ce pays qu'il balaye et assainit sans cesse . . . (JEAN AICARD).

faïence, keukengerief, gereedschap van den landman, in een aantal zalen heeft bijeengebracht. En waarlijk, alleraangenaamste en allerinteressantste uren heb ik er doorleefd! Zeker, de canto's van Roumanille, de gedichten van Aubanel, de epische idyllen van Mistral, zij hadden mij „la Prouvènço” al wel reeds leeren kennen, en liefhebben, doch hoe precieus ook, gaven zij mij wel ooit een beeld van het rustieke herdersbestaan, van het dagelijksche leven en werken van den landman, van de mooie, patriarchale feesten hier, zooals ik dat vandaag er in het „Museon” kreeg? ☒ Zoo stelt er de „Salo Calendalo” — de Kerstzaal — bijvoorbeeld de ouderwetsche keuken van een „mas”, van eene Provençaalsche hoeve voor. Tegenover eene gezellige, breede schouw, waarboven rood koperen bakken en mooi, oud tin, staat de lange tafel er appetijtelijk gedekt. Tegen de kalkgewitte muren van het vertrek zien wij de traditioneele, groote, notenhouten kast, de klok met haar zware gewichten, het karakteristieke, aardig bewerkte broodkastje, de meelkist, de rekken voor het tin en het koper, en het glas en het aardewerk. Rondom de schouw, op natuurlijke grootte, stellen een negen naar het leven gemodelerde figuren er de feestgenooten voor. Want het is feest op den „mas”, — Kerstfeest! Grootvader is juist aangevangen met „vin cuit” er den „cacho-fio”, — „la bûche de Noël”, — te wijden, onder het uitspreken van het sacramentele:

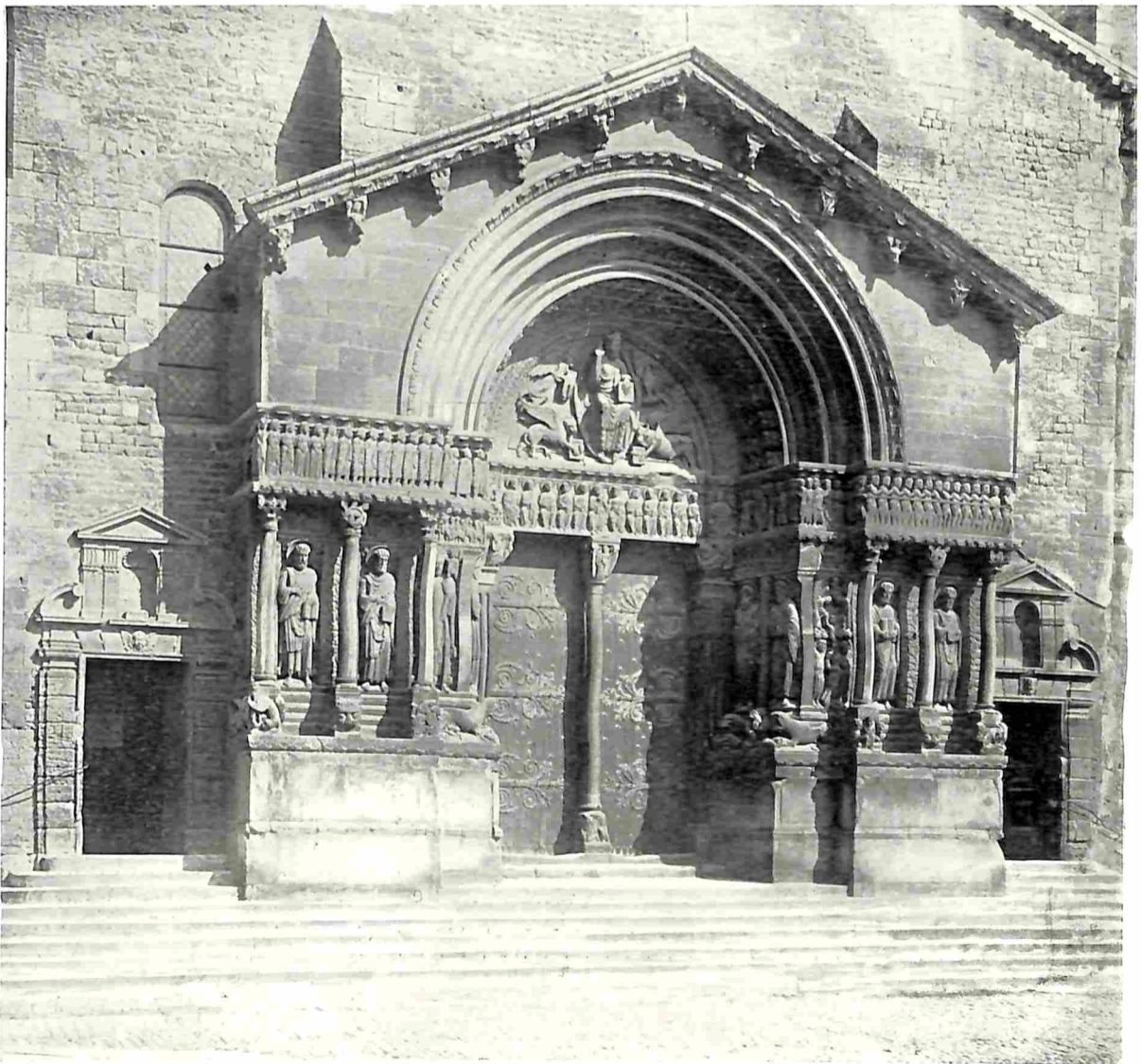
„Alègre! Alègre! Dieu nous alègre!
Calèndo vèn, tout bèn vèn.”

☒ Waarna zich de gasten aan tafel zullen zetten om, onder het gezellig kneppen van het groote houtvuur, er de kruijge Provençaalsche schotels en de „fougasso” en de vruchten en lekkernijen en den „barralet”, — het tonnetje met den vermaarden „vin cuit”, — alle eer te bewijzen. ☒ Gansch anders dan weer is het interieur dat de „Chambro Espousivo” er te zien geeft. Hier staan wij ditmaal voor eene deftig gemeubelde slaapkamer uit Arles. Waarin een luxueus met beeldhouwwerk versierde, houten schoorsteen, een ietwat rustiek Louis XV bed, — „la litocho”, — een lage wieg, en een tweetal prachtige, notenkleerkasten. Om het bed, — waarin, zéér natuurgetrouw, een jeugdige moeder met haar jonggeborene, — vinden wij vier dames in „grande toilette locale”. Zij zijn er op kraambezoek, op eene ceremonieuze „vésito à la jacudo”. Bezoek, waarbij zij met het gebruikelijke: „Mig-

OVERBLIJFSELEN VAN HET ROMEINSCH THEATER TE ARLES.

non, sois bon comme le pain, sois sage comme le sel, sois droit comme une allumette”, de kleine het, in de Provence traditioneele, stukje brood, het korreltje zout, en „uno brouqueto” (een lucifer) komen brengen. ☒ En de „Salo Festadiero” — de Zaal der Feesten — met hare waardevolle verzameling typisch Provençaalsche muziekinstrumenten waaronder, op de eereplaats, de groote, eigenaardig hooge

DE INGANG DER ST. TROPHIME TE ARLES.

trommen en de naïeve, driegatige fluitjes, — de „tambourin” en de „galoubet”! Tu . . . tu! Pan . . . pan! . . . , was het niet de „farandole” die ik daar hoorde, . . . en de geliefde phrase van Daudet’s onsterfelijken „tambourinaire”: „cé m’est venu de nouit, sous un olivier, en écoutaut çanter le rossignou . . .”? ☞ En dan de „Salo Meinagiero” — de Zaal van den Akkerbouw, de Jacht en de Visscherij —, waarin onder meer een volledige en unieke collectie klokjes en bellen, door den vermaarden „maître” Simon uit Carpentras, voor de kudde der Camargue gemaakt, en een verzameling naïef snijwerk van de herders uit die wilde streek! ☞ En . . . , doch kom, genoeg voor heden! M’n oude torenklok zegt me dat het vrij laat al is, en daarbij, — die dekselsche „mistral” heeft me tòch nog aardig weten te vermoeien vandaag. . . .

VI.

☞ Van de diverse „Places” welke Arles bezit, — mooie, kleine, knusse pleintjes onder veel groen van platanen er bijna alle, — is de voornaamste, de „Place”, wel buiten twijfel nog die waaraan mijn genoeglijk logement hier gelegen is, — de Place du Forum. Ook, al is het er niet meer zooals in vroeger dagen, en prefereert de schoone Arlésienne hier nu de Promenade des Lices om te zien en gezien te worden. Toch, daar onder het zwaar geboomte, — waar men ’n paar jaar geleden den Provençaalschen Homerus, Frédéric Mistral, een bijzonder geslaagd, zeer gedistingeerd standbeeld neerzette, — onder het heerlijk loover der Place du Forum, is een kleine, rustige conversatie, eens of meermalen per dag, toch nog altijd heel sterk in trek, — kunt ge er den Arlésien daar zijn dagelijksche aangelegenheden zien komen bespreken, of hem, in zoet „far niente”, er een wijle zien staan of drentelen, of ook wel hem er zien zitten voor het gezellige café met de stoeltjes buiten. En dan, is het er niet nog altijd ook de plaats van aankomst en vertrek van den patriarchalen, geel geschilderden omnibus, van een soort gemoedelijk ouderwetschen reiswagen met heel hoogen bok? En het rendez-vous van den vreemdeling, die, nadat hij de venerationele fragmenten van het antieke forum bekeken heeft, onwillekeurig, op zijn gemak er nog wat rondkuieren blijft? Maar dan toch wel het méést geanimeerd nog is de „Place” er op Zondagmorgen. Op Zondagochtend tegen het uur dat de sonore klokken der naburige St. Trophime met zware stem de tweede „messe” luiden. Immers van overal uit den omtrek zijn zij die werk op de hoeven zoeken er dan bijeen, is het er druk arbeidsbeurs in de open lucht. Dan is het er de „Place des Hommes”, waar pittoreske, zonnegebruinde kerels zich voor „lou mas de la Font”, of voor „lou mas de la Sereno”, of voor „lou mas di Falabrego” komen verhuuren om er de akkers en de wijngaarden te bewerken, of om er als „gardian”, te paard, in de trieste, eenzame Camargue de „manaden”, de kudde half wilde stieren te hoeden. ☞ Tot, betrekkelijk al vroeg in den avond, de „Place” er — gelijk alle pleintjes en alle straatjes van Arles — stil en verlaten gaat worden, er overal de houten luiken voor de ramen komen, en de grijze stad rustig, vredig slapen gaat.

VII.

☞ Zoo was ik dan gistermiddag nog weer eens in het „Théâtre Antique” hier. In gezelschap ditmaal van een zeergeleerden Arlésien welke mij, vreemdeling in zijn Gallisch Rome, dien

dag daar allerwelwillendst tot cicerone was. Een bezoek onder bijzonder geleide, waarvan ik uitermate voldaan in mijn hotel ben teruggekomen. Niet dat ik de vorige malen er niet al veel schoons zag, geenszins! Maar van het theater zooals het eens wàs, — toen zestienduizend toeschouwers er plaats konden vinden, — kreeg ik toch eerst dezen keer een werkelijk goed denkbeeld. Zoo werd mij er dan verteld, en hier en daar nog getoond, hoe de achtergrond van het tooneel daar ten tijde van de Romeinen, in zeldzaam mooi marmer de façade van een luxueus versierd paleis voorstelde. Waarachter ik mij dan den veertig meter hoogen, zwaren buitenmuur moest denken, met hoog er op de masten waaraan het „velarium”, het grootte doek dat boven den ganschen hemicyclus van het theater gespannen werd. Een galerij van drie verdiepingen van vierendertig arcaden omspande daartegenover de in een halfroond schuin oplopende rijen zitplaatsen. Dat voorts op het tooneel heel vroeger ook een colonnade nog stond, bewijzen twee zich er nu nog verheffende, majestueuze, Corinthische zuilen waarvan de

eene van geel marmer uit Sienna, de andere uit een veelkleurig, Afrikaansch marmer werd gehouwen. ☞ Geel marmer uit Sienna, veelkleurig marmer uit Afrika, wit marmer uit Carrara, groen marmer uit Griekenland, roze-, rood-, grijs marmer. . . ja, welke kostbare steensoort werd er door de Romeinen bij den bouw van hun theater hier eigenlijk wel niet gebruikt, er voor versierd met delicaat en schoonbeeldhouwwerk! ☞ O, werkelijk wonder schoon, wonderprachtig moet het inwendige van het theater hier in hun Arelate Sextanorum indertijd geweest zijn! Met overal de fraaiste Griekische ornamenten, en gracieuze gebeeldde danseressen en bacchanten, en grootsche statuen van keizer Augustus en diens doorluchtige gemalin, en rijk versierde altaren aan Apollo en andere goden gewijd, en hier en daar gekleurd marmere bassins waarin uit fijne fonteinen nauw’ hoorbaar koel water parelde. ☞ En, — immers óók met een goddelijk mooie Venus, met de Venus van Arles, — nu in Parijs in het Musée du Louvre.

☞ Dus zag dit schoone theater er dan in den Romeinschen tijd de voortreffelijkste kunst ten tooneele gevoerd, hoorde het de chefs d’oeuvre van een Sophocles en een Aristophanes in de taal van het oude Hellas, klonk er de zang der koren in het „orchestra”. Tot, — na het tijdperk van de Romeinen hier, op een dag het „Théâtre Antique” van Arles gesloten werd, om niet meer te worden bespeeld, en de verwaarloozing en het verval er van een aanvang namen. Een verval, dat later verhaast nog werd toen men, o! triest vandalisme!, . . . uit dit superbe monument, als was het een simpele steengroeve, eenvoudig het materiaal ging putten hetwelk men voor den bouw van kerken, en in het bijzonder voor het herstel der stadswallen, noodig had. Waarna gaandeweg een aantal kleine woningen de ruïne zou beginnen te bedekken. Een misdaad deze, waaraan evenwel in de eerste helft der vorige eeuw door den Staat gelukkig een eind werd gemaakt. ☞ En dus heeft dan Arles toch nog zijn oud, Romeinsch theater. Theater waarin Frédéric Mistral eens bij voorliefde zijn jaarlijksch „Festo Vierginenco” deed plaatshebben, — waar op een zwoelen zomeravond ge naar Thaïs of Hérodiade kunt gaan luisteren, waar muziekkuitvoeringen en balletten worden gegeven, en waar nu en dan de Comédie Française u van de nobelste schouwspelkunst doet genieten.

THEO DE VEER.

ARLES. PLACE DU FORUM.